

USTÁLENÉ OBRAZNÉ PROSTRIEDKY V MORAVSKO-PANÓNSKYCH LEGENDÁCH

Fixed Expressions in the Moravo-Pannonian Legends

Darina Auxová

Abstract: *AUXOVÁ, Darina. Fixed Expressions in the Moravo-Pannonian Legends. Analysed fixed expressions can be concisely characterized as phraseological and paremiological units belonging to the semantic unit with the religious theme. These units are semantically close by their figurativeness in regard to the occurrence of components in specific constructions. In Slovak phraseology, there exist several classifications of phraseological fund but in terms of our needs, the article focuses on fixed figurative expressions in which the phrasemes mostly of biblical and Christian sources are depicted. Missionaries mentioned in the article significantly influenced and introduced many religious elements to Slovakia by their missionary and translation activities.*

Key words: *fixed expressions, Moravo-Pannonian legends, phrasemes from biblical and Christian sources, semantic unit*

Abstrakt: *AUXOVÁ, Darina. Ustálené obrazné prostriedky v Moravsko-panónskych legendách. Analyzované ustálené jazykové prostriedky môžeme stručne charakterizovať ako frazeologické a paremiologické jednotky patriace do sémantického celku s náboženskou tematikou. Ide o jednotky, ktoré sú svojou obraznosťou sémanticky blízke vzhľadom na výskyt komponentov v daných konštrukciách. V slovenskej frazeológii existuje niekoľko triedení frazeologického fondu, no z hľadiska našich potrieb si v príspevku všímame ustálené obrazné prostriedky, v ktorých sa zobrazujú frazémy prevažne z biblických a kresťanských prameňov. V príspevku spomenutí vierozvestovatelia sa svojou misijnou a prekladateľskou činnosťou zaslúžili o prienik mnohých religióznych prvkov na územie Slovanov.*

Kľúčové slová: *ustálené jazykové prostriedky, Moravsko-panónske legendy, frazémy z biblických a kresťanských prameňov, sémantický celok*

V príspevku analyzujeme ustálené jazykové prostriedky frazeologickej a paremiologickej povahy s náboženskou tematikou. Ide o jednotky, ktoré sú svojou obraznosťou sémanticky blízke vzhľadom na výskyt komponentov v daných

konštrukciách. V texte používame pomenovanie Moravsko-panónske legendy, ktoré je obvyklejšie oproti názvu Panonsko-moravské legendy. Na tomto mieste by sme chceli zdôrazniť skutočnosť, že v príspevku nepracujeme s originálnym (pôvodným) jazykovým materiálom, ale s textom, ktorý preložil Ján Stanislav (1934), ale i skutočnosť, že si uvedomujeme formálno-významový posun, ktorý zanecháva v prekladaných textoch každý jeden autor ako prostriedok svojej štylizácie. Predpokladáme však, že preložený text a jeho štylistická stránka neovplyvňuje predmet nášho výskumu, keďže z hľadiska našich potrieb si v príspevku všimame ustálené obrazné prostriedky, v ktorých sa zobrazujú frazémy prevažne z biblických a kresťanských prameňov.

Súčasný frazeologický fond slovenčiny formovalo niekoľko vplyvov: kresťanské vplyvy, svetské vplyvy alebo vplyvy iných rôznych kultúr a mytológií. Vari najväčší podiel na bohatosti frazém s kresťanskou tematikou na Slovensku má práve kresťanstvo a s ním súvisiaci príchod Konštantína a Metoda na územie Veľkej Moravy. Solúnski bratia Konštantín a Metod ako prví šíritelia kresťanstva a vzdelanosti na Veľkej Morave zrozumiteľnou formou¹ domácejmu obyvateľstvu podávali základy slovanskej vzdelanosti, slovanského písma a slovanskej liturgie. Práve preto pripisovali veľkú dôležitosť písmu², v ktorom mohli zakomponovať všetko pozitívne z veľkomoravskej kultúry. Praslované dedičstvo sa v praslovančine prejavilo v názvoch označujúcich základné reálie, kolobeh prírody, pracovnú činnosť i v pomenovaniach vzťahujúcich sa na rodinu, príbuzenské a spoločenské vzťahy, ako aj na pracovné a spoločenské zaradenie človeka v spoločnosti. Slovná zásoba staroslovienskej sa v najstarších obdobiach dopĺňala slovami označujúcimi pojmy z filozofickej, teologickej a právnej sféry, ako aj výrazmi a termínmi potrebnými na označenie reálií vtedajšej kultúry a civilizácie.³ Konštantínov a Metodov kultúrny jazyk, ktorý bol používaný na území Veľkej Moravy, obsahoval prvky z domáceho základu, ale bol obohatený

¹ „Do svojho christianizačného a kultúrno-právneho projektu zakomponovali všetko pozitívne z veľkomoravskej kultúry, využili všetky priaznivé spoločensko-politické a cirkevné okolnosti na uskutočnenie svojej veľkej idey, ktorou bolo zavedenie domáceho slovanského (staroslovienského) jazyka do liturgie“ (KROŠLÁKOVÁ, Ema. *Kapitoly z frazeológie a veľkomoravskej problematiky*. Nitra 2003, s. 124).

² „Pravdepodobne nemyslel len na písmo ako grafický systém, ale aj na Sväté písmo a náboženské knihy, ktoré Slovanom tiež chýbali“ (KROŠLÁKOVÁ, *Kapitoly z frazeológie*, s. 123).

³ KROŠLÁKOVÁ, *Kapitoly z frazeológie*, s. 126.

aj o terminológiu z cudzích, neslovanských, gréckych, latinských a nemeckých zdrojov.⁴

Na základe ďalších hypotéz⁵ možno predpokladať, že predmetom každo- dennej komunikácie mohli byť otázky všedného bytia, do čoho určite zapadá aj oblasť ústnej slovesnosti, pričom veľkomoravskí Slovania používali svoj jazyk v tradične ustálených formulách, napríklad pri obradoch, zariekaniach a iných bežných úkonoch, ktoré vykonávali v tom období. Obsahová stránka týchto textov si vyžadovala bohatosť slovnej zásoby, ale aj jazykových prostriedkov, ktoré čerpali z rôznych oblastí života. Príchodom Konštantína a Metoda na Veľkej Morave sa začalo šíriť aj náboženstvo v zrozumiteľnom jazyku.

Horizontálne a aj vertikálne členenie jazyka Slovanov⁶ v 9. storočí sa zrejme odrazilo aj vo frazeologickom fonde, ktorý máme možnosť analyzovať v Moravsko-panónskych legendách. Život sv. Konštantína môžeme považovať za akýsi druh životopisu, v ktorom sa opisuje život Konštantína, jeho rodičov, mladosť, učenie, pôsobenie na cisárskom dvore, misijnú činnosť, Rastislavovo posolstvo, činnosť na Morave, vytvorenie slovanského písma, obhajovanie slovanského jazyka a i. V uvedených častiach Legendy o Konštantínovi, tak ako ich preložil Ján Stanislav, nachádzame niekoľko ustálených jazykových prostriedkov, ktoré sú predmetom nášho záujmu: *Žili ako brat a sestra*⁷; *Odobrat' na posledný súd*; *Telom človek a dušou anjel*⁸; *Žiari ako svieca*⁹; *Na iné obrátili reč, líce nastavte bijúcim*; *Vyjúci ako vlci*¹⁰; *Dať sa do reči*; *My nie tak, ale z hrudi všetku múdrosť, ako*

⁴ KROŠLÁKOVÁ, *Kapitoly z frazeológie*, s. 135.

⁵ KROŠLÁKOVÁ, *Kapitoly z frazeológie*, s. 137.

⁶ „Pri doterajších výskumoch jazyka veľkomoravských Slovanov môžeme vychádzať z objektívnych faktov, ktoré sú výsledkom analýzy psl. rezíduí v moravských a slovenských nárečiach, z poznatkov získaných interpretáciou a rozborom staroslovien-ských textov, ako aj z výsledkov výskumu starej toponymie slovanského pôvodu na veľkomoravskom území. Uvedené poznatky dovoľujú usudzovať, že jazyk veľko-moravských Slovanov v 9. stor. bol diferencovaný horizontálne aj vertikálne. Pri horizontálnom členení máme na mysli geolingvistický aspekt, pri vertikálnom sociálny faktor. Diferenciácia smerovala k tomu, že na jednej strane v domácom jazyku na úze-mí Veľkej Moravy sa používala nárečová, t. j. bežná ľudová forma; na druhej strane fungovala kultúrna, resp. kultivovaná forma“ (KROŠLÁKOVÁ, *Kapitoly z frazeológie*, s. 136).

⁷ Príklady uvádzame v takej forme, ako ich preložil Stanislav (pozn. autora).

⁸ STANISLAV, Ján. *Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda. Panonsko-moravské legendy*. Bratislava – Praha 1934. s. 13.

⁹ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 14.

¹⁰ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 28.

by sme ju boli pohltili, vynášame, nepýšiac sa písmom ako vy¹¹; Ak si pohltil všetku múdrosť¹²; Dar väčší a čestnejší nad všetko zlato a striebro a kamenie drahé a bohatstvo pomínuteľné¹³; Otvorili sa uši hluchých¹⁴; Zhromaždili sa proti nemu biskupi a kňazi a mnísi ako havrani proti sokolovi¹⁵; Dušu jeho prijal¹⁶.

Takisto v Legende o Metodovi, ktorá má podobný charakter ako Legenda o Konštantínovi, nachádzame tieto ustálené jazykové prostriedky: *Ako blesk celý svet prejdúc¹⁷; Vidieť ich ako anjelov Božích¹⁸; Dvoma spoločníkmi sme boli, jedinú brázdú ťahajúcimi; Posledný súd idúc¹⁹; Lebo tí sú vlkmi a nie ovcami, ktorých po ich ovoci treba poznať a chrániť sa ich²⁰; Vystríhajte sa, aby ste si, chtiac horu železnú temenom, ktoré je len z kosti, prebiť, mozog svoj nevyliali; Netrudte môjho Metoda, lebo sa už aj ako pri peci upotil²¹; Zbavení súdu svätého Petra²²; Okrem slabých, ktorých lesť hýbala, ako hľa vietor lístím²³; V ruky tvoje, Pane, dušu svoju skladám²⁴.*

Uvedené ustálené jazykové prostriedky môžeme stručne charakterizovať ako frazeologické a paremiologické jednotky patriace do sémantického celku s náboženskou tematikou, resp. jazykové prostriedky, ktoré vypovedajú o morálnom a etickom správaní sa a konaní. Ide o jednotky, ktoré sú svojou obraznosťou (motivačnosťou) sémanticky blízke vzhľadom na výskyt komponentov v daných konštrukciách. V slovenskej frazeológii existuje niekoľko triedení frazeologického fondu (Ďurčo, Krošlákova, Miko, Mlacek, Záturecký a i.), no z hľadiska našich potrieb si v tomto príspevku všimneme práve ustálené obrazné prostriedky, v ktorých sa zobrazujú predovšetkým morálne, etické a religiózne hodnoty, t. j. frazémy prevažne z biblických a kresťanských prameňov. Práve spomenutí vierozvestovia sa svojou misijnou činnosťou pričínili o to, aby sa mnohé religiózne prvky dostali na územie Slovanov.

¹¹ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 29.

¹² STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 30.

¹³ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 49.

¹⁴ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 50.

¹⁵ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 52.

¹⁶ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 61.

¹⁷ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 68.

¹⁸ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 73.

¹⁹ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 74.

²⁰ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 77.

²¹ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 78.

²² STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 79.

²³ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 82.

²⁴ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 86.

Ako uvádza Krošláková²⁵, domáci jazyk na Veľkej Morave sa kultivoval v ľudovom prostredí, kde mohol čerpať z tradičných kultúrnych obradov a zvykov. Ustálené obrazné jazykové prostriedky, ktoré sa vyskytujú v analyzovanej Legende života sv. Konštantína a Metoda, zo sémantickej stránky vyjadrujú životné postoje, situácie, ale aj hodnoty, ktoré uprednostňovali a podľa ktorých konali Konštantín a Metod. Analyzované jednotky môžeme rozdeliť do nasledujúcich skupín:

- I. Ustálené jazykové prostriedky, ktoré charakterizujú spôsob života: *Žili ako brat a sestra; Žiari ako svieca; Telom človek a dušou anjel; Ako blesk celý svet prejdúc; Vidieť ich ako anjelov Božích*. Ide o prirovnania, ktoré charakterizujú vlastnosti opisovaných osôb v oboch Legendách. Jednotky odzrkadľujú v istom expresívnom stvárnení črty, vlastnosti a hodnoty človeka, spojenie hmotného a duchovného (svetského a kresťanského). Niektoré prirovnania inherentne vypovedajú o konaní človeka, ktorého základom je dokonalosť v tom, že koná dobro, a tým sa mu pripisujú antroponymické, nadprirodzené, božské, anjelské schopnosti a vlastnosti.
- II. Ustálené jazykové prostriedky, ktoré frapantne opisujú misijnú činnosť a rôzne životné situácie Konštantína a Metoda: *Odkloniť sa od pravej cesty*²⁶ (*Učenie v Carihrade*); *Vyjúci ako vlci (stretnutie s Mad'armi)*; *Ak si pohltil všetku múdrosť (Hádanie so židovským poslom)*; *Do sýta nasladiac nás všetkých medotokými slovami (Rituálne predpisy, Druhá časť kontroverzie)*; *V pravde, odíde od nás k Pánovi a zanechá nás (Návrat od Kozarov)*; *Dar väčší a čestnejší nad všetko zlato a striebro a kameň drahé a bohatstvo pomínelné (Rastislavovo posolstvo)*; *Otvorili sa uši hluchých (Príchod na Moravu)*; *Zhromaždili sa proti nemu biskupi a kňazi a mnísi ako havrani proti sokolovi (Príchod na Moravu)*; *Dušu jeho prijal (Priятие mena Cyril)*; *Vidieť ich ako anjelov Božích (V Ríme)*; *(Posledný) súd idúc (Konštantínova smrť)*; *Dvoma spoločníkmi sme boli, jedinou brázdou fahajúcimi (Konštantínova smrť)*; *Lebo tí sú vlkami a nie ovcami, ktorých po ich ovoci treba poznať a chrániť sa ich (Metod u kniežaťa Kocel'a)*²⁷; *Vystríhajte sa, aby ste si, chtiac horu železnú temenom, ktoré je len z kosti, prebiť, mozog svoj nevyliali (Boje s nemeckými biskupmi)*; *Netrud'te môjho Metoda, lebo sa už ako pri peci upotil (Uväznenie Metoda nemeckými biskupmi)*; *Zbavení súdu svätého Petra (Pápežovo zakročenie*

²⁵ KROŠLÁKOVÁ, *Kapitoly z frazeológie*, s. 136.

²⁶ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 13.

²⁷ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 77.

a oslobodenie sv. Metoda zo žalára); Okrem slabých, ktorých lesť hýbala, ako hľa vietor listím (Nástrahy proti Metodovi); V ruky tvoje, Pane, dušu svoju skladám (Smrť sv. Metoda). Uvedené jazykové prostriedky bližšie a frapantnejšie formou narácie predstavujú prirovnanie rozvinuté do príbehu, z ktorého Konštantín a Metod vyniesol apologétsku myšlienku alebo všeobecne platnú pravdu. Pre ustálené obrazné prostriedky je príznačné, že sa pomocou nich Konštantín a Metod obracajú na percipientov a nútia ich k zamysleniu sa nad výrokmi, aby si tak mohli vyvodiť závery a náboženské poučenia.

- III. Ustálené jazykové prostriedky v Legende o Konštantínovi v porovnaní so súčasnými ustálenými jazykovými prostriedkami, resp. s frazémami, ktoré sa vyskytujú v Slovenských prísloviach a porekadlách, úsloviach a hádankách od Adolfa Petra Zátуреckého (2005), ale aj alúzie: *Odobrat' na posledný súd; Telom človek a dušou anjel; Odkloniť sa od pravej cesty; Vystríhajte sa, aby ste si, chtiac horu železnú temenom, ktoré je len z kosti, prebiť, mozog svoj nevyliali; Ak si pohltil všetku múdrosť²⁸; [Posledný] súd idúc.* Adolf Peter Zátуреcký vo svojej zbierke Slovenské príslovia a porekadlá, úslovie a hádanky²⁹ v IX. kapitole Povaha, mravy a duševné prejavy a v 19. podkapitole Dobrota, krotkosť, trpezlivosť uvádza tieto prirovnania: *Človek ako dobrá hodina; Človek ako kus chleba; Človek milý na zjedenie; Chlebový človek; Je to duša človek; Dobrá duša; Dobrý ako anjel* a i. V Legende o Konštantínovi (v 3. kapitole) autor Konštantína prirovnáva k anjelovi: *Telom človek a dušou anjel³⁰.*

Autor v Legende o Konštantínovi píše: *„Viac však ako učenosť javil tichú tvár a hovoril len s tými, s ktorými bolo prospešnejšie, vyhýbajúc sa tým, ktorí sa odklonili od pravej cesty a hľadiac a činiac len to, ako by pozemské veci zameniác za nebeské, vyletel z tela tohoto a žil s Bohom“³¹.* Frazeologický výraz *odkloniť sa od pravej cesty* môžeme chápať ako ustálené slovné spojenie, v ktorom všetky slová vystupujú vo svojom vlastnom význame, ale aj ako ustálený celok, ktorý má prenesený „nadstavbový“ význam. V súčasnosti sa stretávame s jazykovými prostriedkami typu: *zísť*

²⁸ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 30.

²⁹ ZÁTURECKÝ, Adolf Peter. *Slovenské príslovia a porekadlá, úslovie a hádanky*. Bratislava 2005, s. 393.

³⁰ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 14.

³¹ STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 16.

z *pravej cesty*, *zísť z cesty*. Toto spojenie nám hovorí o primeranosti a neprimeranosti konania, pričom sa do úvahy berie predovšetkým pomínutelnosť a smrteľnosť človeka a pozemských vecí v porovnaní s večnosťou a nesmrteľnosťou nebeských entít.

Na primerané a neprimerané konanie nás v Legende o Metodovi upozorňuje konštrukcia *vystríhajte sa, aby ste si, chtiac horu železnú temenom, ktoré je len z kosti, prebiť, mozog svoj nevyliali*³². Adolf Peter Záturský uvádza príslovie *Čelom múr neprebiješ*³³. Ide o všeobecné pravidlá múdrosti a opatrnosti.

Alúziu³⁴ na Šalamúnovo konanie môžeme badať v konštrukcii *Ak si pohltí všetku múdrosť*. Šalamún bol podľa Biblie synom kráľa Dávida a jeho manželky Betsabe, bol kráľom zjednoteného Izraelského kráľovstva. O jeho činoch sa píše v Prvej knihe kráľov a v Druhej knihe kroník. Podľa biblického rozprávania bol Šalamún známy svojou múdrosťou. V súčasnosti sa často stretávame s prirovnaním *Múdry ako Šalamún*, ktoré je často chápané ironicky. Adolf Peter Záturský zaznamenal v VII. kapitole *Ľudský rozum a múdrosť tieto príklady: Múdry ako Šalamúnove plundre; Múdry ako Šalamúnovo pudlo*³⁵.

V Legende o Metodovi autor píše: *„Po dňoch však mnohých Filozof, na [posledný] súd idúc, riekol k Metodovi“*. Posledný súd sa v Biblii spomína vo viacerých textoch. Chápe sa ním vzkriesenie všetkých mŕtvych, „spravodlivých i nespravodlivých“. Posledný súd odhalí až do posledných dôsledkov, čo každý urobil alebo zanedbal počas svojho pozemského života. Posledný súd nastane vo chvíli slávneho Kristovho návratu.

V príspevku sme chceli poukázať na ustálené jazykové prostriedky, ktoré svojou sémantickou stránkou charakterizujú život Konštantína a Metoda;

³² STANISLAV, *Životy slovanských*, s. 78.

³³ ZÁTURSKEÝ, *Slovenské príslovia*, s. 361.

³⁴ Pod alúziou z frazeologického hľadiska rozumieme postup, pri ktorom sa na rovine významu prejavujú isté významové alebo formálne znaky frazémy. Môže ísť aj o postup, pri ktorom sa slovo, ktoré je komponentom jednej frazémy, uplatňuje vo voľnom kontexte, pričom ale poukazuje na isté súvislosti a vzťahy, ktoré odkazujú práve na danú frazému (MLACEK, Jozef – ĎURČO, Peter a kol. *Frazeologická terminológia*. Bratislava 1995.). Žilka v Poetickom slovníku (Bratislava 1987, s. 335) definuje alúziu ako „nadväzovanie časti textu, príp. celého textu na iný text (prototext) alebo na nejakú spoločnú realitu. Jej základnou vlastnosťou je sprostredkovaný prenos informácie, ktorá plní podobnú funkciu ako básnický obraz. Najvšeobecnejším zdrojom pre vznik alúzie sú grécke a rímske dejiny, mytológia starovekého Grécka a Ríma a Biblia“.

³⁵ ZÁTURSKEÝ, Adolf Peter. *Slovenské príslovia a porekadlá, úslovie a hádanky*, s. 329.

dokresľujú, resp. bližšie opisujú boj, ktorý zvädzali Konštantín a Metod počas života tak, ako bol zaznamenaný v Moravsko-panónskych legendách, ale aj jednotky, ktoré svojím významom vyjadrujú morálne a kresťanské princípy, reli­giózne hodnoty, ktoré reflektovali Konštantínove a Metodove myšlienky a ná­zory. Kontinuálne fungovanie analyzovaných jednotiek v rozmedzí niekoľkých storočí je dôkazom nemennosti významovej stránky ustálených jazykových prostriedkov s kresťanskou a biblickou problematikou.

SUMMARY: FIXED EXPRESSIONS IN THE MORAVO-PANNONIAN LEGENDS. We can concisely characterize the fixed expressions excerpted from the Moravo-Pannonian legends as phraseological and paremiological units belonging to the semantic unit with the religious theme, respectively as expressions which say of the moral and ethic behaviour of individuals. These units are semantically close by its figurativeness (motivatedness) in regard to the occurrence of components in specific constructions. In Slovak phraseology, there exist several classifications of phraseological fund (Mlacek, Miko, Durčo, Krošlákova, Záturecký, etc.), but in this short article, in terms of our needs we focused on fixed expressions in which primarily the moral, ethic and religious values are depicted, i. e. phrasemes mostly from biblical and Christian sources. However, we have to highlight the fact that in the article we do not work with the original (genuine) language material but with the text translated by Ján Stanislav (1934), even though we suppose that it does not influence the semantic aspect of our research object, although we are aware of the formal semantic shift that every author leaves in the translated texts as a means of his/her stylization. In the article we divided the analysed expressions into three groups: I. Fixed expressions that characterize the way of life *Žili ako brat a sestra* [They lived as a brother and a sister], *Žiari ako svieca* [To glow as a candle], *Telom človek a dušou anjel* [The body of man, the soul of an angel]; II. Fixed expressions that describe the missionary activity and different life situations of Constantine and Method: *Odkloniť sa od pravej cesty* [To stray from the right path], *Zhromaždili sa proti nemu biskupi a kňazi a mnísi ako havrani proti sokolovi* [Bishops and priests and monks gathered against him as rooks against the falcon], *Vidieť ich ako anjelov Božích* [To see them as God's angels]; III. Fixed expressions in the Legend of Constantine in comparison to the current fixed expressions, respectively the phrasemes which occur in Slovak proverbs and sayings, apophthegms and riddles from Adolf Peter Záturecký (2005), but also allusions: *Odobrať na posledný súd* [Approaching the Last Judgment], *Vystríhajte sa, aby ste si, chtiac horu železnú temenom, ktoré je len z kosti, prebiť, mozog svoj nevyliali* [Beware of damaging your brain by an attempt to break the iron mountain with your skull], *Ak si pohltil všetku múdrosť* [If you devoured all wisdom]. The mentioned missionaries Constantine and Method introduced many religious elements

to Slovakia by their missionary and translation activity. We especially focused on the third group of expressions because there are shown some semantic or formal characters of phraseme when talking about allusions on the semantic level in terms of phraseology. It can also be a process by which the word which is a component of some phraseme applies in a free context, whereby some connections and relations that refer to a certain phraseme are pointed out, or it can be a mediate information transfer, establishing a part of text to another text or to some common reality. Consequently, in the range of several centuries, on one hand this continual living of analysed expressions is the evidence of the actualization and pragmatic utilization of phraseological and paremiological units, but on the other hand, it is the evidence of the invariance of semantic aspect of fixed expressions with the Christian and biblical theme.

PhDr. Darina Auxová, PhD.

Katedra slovenského jazyka

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta

Štefánikova 67

949 74 Nitra

dauxova@ukf.sk